

Makale Bilgisi/Article Info

Geliş/Received: 13.11.2020 Kabul/Accepted: 03.12.2020

Diğer Makaleler/Other Articles, s./pp. 393-403

HUKUK MAHKEMESİ KARARLARININ CEZA MAHKEMESİNDE KESİN HÜKÜM OLUŞTURDUĞU DURUMLARⁱ

Tuğçe POLATⁱⁱ

Öz

Birtakım istisnaları dışında ceza ve hukuk yargısı tarafından verilen kararlar birbirlerini etkilememektedir. Bu iki yargı kolu yapı, konu, amaç, kanıtları değerlendirme ve yargılama teknikleri açısından farklılık arz etmektedir. Fakat bazı durumlarda bu iki yargı kolunun davanın nihayetinde vermiş oldukları kararları, birbirlerinin yargılama süreçlerini etkilemektedirler ve birbirlerinin verecekleri karara esas teşkil ederler. Çalışmada, hukuk mahkemesince hangi tür kararların ceza mahkemesi nezdinde kesin hüküm oluşturduğu ve her iki yargı kolunun hangi durumlarda birbirlerinin kararlarını bekledikleri hususları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hukuk Mahkemesi, Ceza Mahkemesi, Kesin Hüküm.

Situations Where Civil Court Decisions Create A Final Provision in The Criminal Court

Abstract

With some exceptions, the decisions made by the criminal and civil judiciary do not affect each other. These two branches of jurisdiction differ in terms of structure, subject, purpose, evidence evaluation and judgment techniques. However, in some cases, the decisions of these two judicial branches at the end of the case affect each other's judicial processes and constitute the basis of each other's decision. In the study, the issues of which kinds of decisions by the civil court constitute final judgments before the criminal court and in which situations both judicial branches await each other's decisions were examined.

Keywords: Civil Court, Criminal Court, Definitive Judgment.

ⁱ Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programında devam eden "Hukuk Mahkemesi Kararlarının, Ceza Mahkemesi Kararlarına Etkisi" adlı yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiş bir makaledir.

ⁱⁱ Yüksek Lisans Öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, e-posta: tugcepolat@gmail.com.tr, ORCID ID: 0000-0002-5157-7892

Giriş

Hakimlerin önlerine gelen uyuşmazlıklarda hukuk kurallarını bağımsızca hareket ederek uygulamaları anlamına gelmekte olan maddi anlamda yargılama, değişik branşlarda görülmektedir. Bu branşların her birinde hakimler yaptıkları yargılamalarda o yargılama koluna has bir takım usul kurallarına uymalıdır. 1982 tarihli Anayasa'nın 146. ve 160. maddelerinde Adli yargı, idari yargı gibi bazı yargı kolları sayılmıştır.

Anayasa'da sayılan yargılama kollarından olan adli yargının da medeni ve ceza yargısı olmak üzere iki biçimi bulunmaktadır. Medeni yargın hukuk yargısı şeklinde de ifade edilmektedir. Çalışmada hukuk mahkemelerince verilen kararların ceza mahkemelerinde kesin hüküm oluşturduğu durumlar incelenmiştir.

Uyuşmazlıkların niteliklerine göre yargı kolları da farklı şekillerde usullere tabi olarak faaliyet göstermektedir. Konusunu suç oluşturan eylemlerin yargılanması için ceza yargısı yetkilendirilmiş iken, özel hukuku ilgilendiren alanlardaki yargı faaliyetleriyle hukuk yargısı yetkili bulunmaktadır. Bu her iki yargı kolu uygulama bakımından farklı alanlara ve usullere sahip olmalarına karşın birbirleriyle bağlantılı oldukları konular da bulunmaktadır. Yaşın düzeltilmesi davası gibi birtakım uyuşmazlıkların genel olarak hukuk yargısının konusunu oluşturmasına karşın bunların ceza yargısı içerisinde görülebilmesi de mümkündür. Bunun tam tersi olarak ceza yargısıyla ilgili olan sahtecilik konusunun hukuk yargısında görülebileceği yasa gereği olanaklı kılınmıştır. Bu durumlarda her iki yargı kolu karar vereceklerinde durumun halli için bekletici mesele yoluna gitmektedirler.

Hukuk yargısı ve ceza yargısı kolunun tabi oldukları birtakım usul farklılıkları da bulunmaktadır. Kamusal yararın esas olduğu ceza yargısında kendiliğinden araştırma ilkesi benimsenirken hukuk yargısı ise kişisel faydayı esas almakta ve bu yargı koluna tasarruf ilkesi ve taraflarca hazırlama ilkesi hakimdir.

Hukuk ve ceza yargısı birbirleri ile etkileşim halinde oldukları gibi bazı durumlarda da birbirlerinin kararlarını kesin olarak tanımalıdır. Örneğin sahtecilik ve yaşın düzeltilmesine ilişkin verilen kararlarda, bu kararlar kesin hüküm niteliğinde bulunduğundan, birbirlerini kesin olarak bağlamaktadırlar.

Hukuk ve Ceza Yargılamasının Temel Özellikleri

Yargılama faaliyetleri, toplumsal düzeni korumayı amaçlayan hukuk düzeninde bir istikrar bulunması için çaba sarf eden ve bireylerin kişisel olarak sahip oldukları haklarını korumak gayesiyle hukuk kaidelerinin bağımsız mahkemelerce kullanılması anlamına gelmektedir (İlhan, 1986, s.5). Yargısal faaliyetlerde uyuşmazlıkların nitelikleri gereği birtakım branşlaşmalar bulunmaktadır. Bu branşlar arasında ise herhangi bir derecelendirme mevcut değildir. Bu branşların her biri yargısal anlamda bir bütünlük teşkil etmektedir. Bu yargı branşlarını farklı kılan temel kıstas ise uyuşmazlıkların konusu ve o yargı kolunun tabi bulunduğu usullerdir (Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2007, s. 68).

Ceza mahkemelerinin alanı bir suçun işlenmesinden sonra kişilerin cezai olarak yargılanması iken, kişilerin idare ile olan ilişkileri nedeniyle ortaya çıkan uyuşmazlıkların yargılanması ise idare mahkemelerinin alanına girmektedir. Yargı branşları bir bütün olmakla beraber yargısal uyuşmazlıkların niteliklerinden kaynaklanan nedenlerle tabi olacakları usuller de farklılıklar göstermektedir. Yargısal faaliyetlerdeki çeşitliliğin bir önemli nedeni de yargı faaliyetlerinin daha yerinde karar verebilmesi bakımından olduğu kabul edilmektedir.

Yargısal branşları içerisinde bulunan adli yargı, diğer branşların görev konusunu oluşturmayan uyuşmazlıklarda görevli olan ve çoğunlukla özel hukuk ile ceza kanunlarında suç olarak sayılan fiillerle ilgili olarak mahkemelerce kişilerin yargılanarak cezalandırılması konusunda faaliyetlerin bulunduğu yargı branşıdır (Özcan, 2002, s.47).

Önceleri hukuk ve ceza mahkemeleri olarak ayrılan adli yargı mahkemeleri uyuşmazlıklar konusunda önüne gelen farklılıklarla karşılaştıkça yeni birtakım kollara ayrılmıştır. Bu nedenle birçok yargı kolunun zamanla adli yargı kolundan türemiş olduğu kabul edilmektedir (Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2007, s.72).

Adli yargı özel hukukun alanındaki ihtilafların çözümlendiği hukuk yargısı ve suçun işlenmesi üzerine suçu meydana getiren fiilleri yargılayan ceza yargısı olarak ikiye ayrılmaktadır (Üstündağ, 2000, s.46). Ceza yargısında, devlet cezalandırma yetkisiyle bireylerin ceza yasalarında suç olarak belirtilen eylemleriyle ilgili mahkeme yoluyla yargısal faaliyetler yapılmaktadır (Ejder, 1982, s.2). Ceza mahkemelerinde davalar tabi olunan yargılama usulleri 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda (CMK) düzenleme altına alınmıştır. Medeni yargının tabi olacağı usuller de Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda (HMK) belirtilmiştir. CMK içerisinde yer almayan bazı durumlar HMK' da yer alan birtakım hükümlerin kıyaslanması yoluyla uygulanmaktadır (Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2007, s.72-73).

Ceza yargısı, hâkime delil serbestisi ve kendiliğinden kanıtları toplayabilme olanak tanımaktadır. Böylece hâkim, yargı faaliyeti sırasında duruşmanın taraflarınca öne sürülen kanıtlarla sınırlı kalmayarak maddi gerçeğin araştırılması adına yeni deliller toplayarak dosya hakkında bir varmış olduğu kanaate göre karar verir (Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2007, s.58).

Hukuk yargısı, hukuk ihtilaflarının halli için oluşturulmuş bulunan mahkemeler yoluyla özel hukukun konusunu oluşturan meselelerde yargısal faaliyetlerin yapılması anlamına gelmektedir (Kuru, Arslan ve Yılmaz, 2012, s. 61-62). Hukuk yargısı, devletin özel hukukta yer alan taraf menfaatlerini koruduğu bir alandır (Kuru, Arslan ve Yılmaz, 2012, s.61). Dolayısıyla hukuk yargısındaki ana amaç bireylerin hukuksal korunmalarının sağlanmasıdır. Böylece hukuk yargısı, maddi gerçeğin tespitine çalışırken, kişilerin haklarının korunmasını ve bunu gerçekleşmesinin sağlanmasına da çalışmaktadır. Tarafların aralarındaki ihtilafın kesin hüküm ile çözümlendiği hallerde objektif hukukun da korunduğu ve gerçekleştiği kabul edilir.

Hukuk yargısında yargısal süreçlerin sürdürülmesi yönünden birtakım usul prensipleri karşımıza çıkmaktadır. Medeni usul hukukunda egemen olan bu ilkeler hukuk mahkemelerinde önceden beri uygulanagelen ilkelerden oluşmaktadır.

Yargılamaya egemen olan ilkeler demokratik hukuk devleti olmakla doğrudan ilgili olan ilkelerdir ve yargılamayı sağlıklı bir şekilde sürdürmenin güvencesini teşkil etmektedir. Bu ilkeler yargılama usulleri yönünden değişiklikler göstermez be bunlardan vazgeçilmesine olanak bulunmamaktadır.

Yargılamanın mutlaka göz önünde bulundurulmasını gerektiren ilkelerinin göz ardı edilmesi halinde yargısal hatadan söz edilmektedir. Bunun yanısıra adil yargılama ve hukuki dinlenilme gibi ilkelerden vazgeçilmesi halinde anayasaya uygun bir yargılamadan bahsedilemeyecektir. Yargılamaya ilişkin kurallar bu ilkelerden yola çıkılarak oluşmakta ve kanunların yapılışı sırasında bu ilkeler göz önünde bulunmaktadır. Bu sebeplerle muhakemenin tüm taraflarının bu ilkeleri yargılamaların tüm aşamalarında göz önünde bulundurması bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır (Pekcanitez, Atalay ve Özkes, 2007, s.234).

Ceza muhakemesi ile amaçlanan suçun işlenmesi üzerine bozulan kamu düzeninin yeniden sağlanabilmesi ve maddi gerçeğe ulaşılabilmesi için birtakım ilkelere uyarak hukuka uygun yöntemler uygulanarak adil ve hakkaniyetli bir yargılamanın gerçekleşebilmesine çalışmaktır. Bu yapılırken soruşturma ve yargılama sırasında bireylerin de hak ve özgürlükleri de korunmaya çalışılmalıdır. Böylece vatandaşların hukuka olan güvenleri artacak ve adalete olan inançları pekişecektir (Ulukapı, 1998, s.713).

Medeni Usul hukukunda göz önünde bulundurulması gereken ilkeler kendi aralarında uygulamadaki sınırları açısından bir birlikteliğe sahip değildir. Ancak sözlülük ilkesinin, doğrudandık ve aleniyet ilkesiyle bir bütün olarak kanıtların özgür bir şekilde ele alınması ilkesi için bir zemin oluşturma misyonu bulunmaktadır (Alagoya, Yıldırım ve Deren, 2004, s.182).

Hukuk ve Ceza Yargısı Arasındaki Benzerlikler

Hukuk ve ceza yargısının esas amaçları, bu yargılamalara egemen olan kuralların göz önünde bulundurulması maddi gerçeğe ulaşmaktır. Bu nedenle yargıç, suç ve haksız fiil oluşturan eylemin önüne gelen dosyada gerçekten olup olmadığını belirlemeye çalışacaktır. Her iki yargı kolunda kanıtların toplanması konusunda değişik ilkeler geçerlidir. Maddi gerçeğe ulaşmaya çalışılması ceza yargısında egemen olan ilke iken, hukuk yargısında şekli anlamda gerçeğe ulaşılmasının yeterli görülmesi hukuk güvenliği ile çelişecektir. Çünkü olayların aynı olduğu hukuk ve ceza yargılamalarına ilişkin davalarda birbirleriyle çelişen hükümler verilmesi halinde adalet sistemine duyulan güven sarsılacaktır. Örneğin Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 198. maddesine göre haksız bir fiilden kaynaklanan tazminat davalarından hâkim belirli kısıtlılıklar dışında kanıtların özgürce ele alıp değerlendirerek bir karara varacaktır (Kılıçoğlu, 2012, s.458).

Ceza yargısı ile diğer yargı kollarının temelde çok fazla benzerlikleri bulunmaktadır. Bu özellikler şu şekilde sayılabilir;

- ✓ Yargılama sırasında farklı sùjelerin varlığı ile birlikte faaliyetler asıl yargılama makamlarının görevidir,
- ✓ Yargılamanın iki tarafın vardır,
- ✓ Gör÷lmekte olan ya da varsayılan ihtilaflar muhakemenin taraflarınca bir bütünlük içerisinde ele alınıp çözüme kavuşturulmaktadır,
- ✓ Yargı süreçleri genellik bir dava açılarak başlamaktadır,
- ✓ Yargılama hukukuna ilişkin işlemler ve ilişkiler vardır (Kunter, Yenisey ve Nuhuđlu, 2009, s. 20).

Hukuk ve Ceza yargılaması branşlarındaki temel benzerlik hukuk yargısında çözülebilecek bir ihtilaflın ceza yargısında çözülebilmesine olanak bulunması olduğu söylenebilir. Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 218. maddesine göre ceza yargılamasının gör÷ldüğü sırada sanık ya da mağdurun yaşına ilişkin olarak önüne gelen bir sorunun ceza hükümleri uyarınca tespiti konusunda bir problem yaşaması durumunda, hâkim konuyla ilgili düzenlenmiş yasa maddelerini uygulayarak sorunun çözümü yoluna gidecektir (Centel ve Zafer, 2012, s.7). Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yer almayan bir hüküm bulunması durumunda genel bir yasa olması nedeniyle Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda bulunan hükümler uygulanacağı ifade edilmektedir (Kuru, Arslan ve Ejder, 2012, s.59).

Hukuk ve Ceza Yargısı Arasındaki Farklılıklar

Ceza ve Hukuk yargıları arasında benzerlikler olduğu kadar farklılıklar da bulunmaktadır. Özellik bu iki yargı kolu kıyaslandığında konuları bakımından farklılıklara sahip oldukları gör÷lmektedir. Ceza Muhakemesinin temel amacı suçluların bulanarak kişilerin kendi aralarında çatışmalarının önüne geçerek adaletin sağlanmasıdır. Soruşturma ve kovuşturmalar genel olarak kendiliğinden yürümektedir. Medeni yargıda bu durum biraz daha farklıdır. Medeni yargılamada daha çok bireysel hakların korunması ve yargılamaya ilişkin usul kuralları önümüze çıkmaktadır. Dolayısıyla bu yargılama hukukunda egemen olan tasarruf ilkesinin bir neticesi olarak hakları ihlal edilen kimseler tarafından olayın incelenmesine başlanmaktadır (Centel ve Zafer, 2012, s.6). Ceza yargılamasında maddi gerçeğin araştırılmasına çalışılmakta iken medeni yargıda maddi gerçeğe ulaşmaya çalışma gibi bir amaç bulunmamaktadır.

Hâkim, medeni yargıda önüne gelen dosyada delilleri özgür bir şekilde değerlendirebilir. Ceza yargısında delillerin serbestliği ilkesi hâkim iken hukuk yargısında ise şekli delil ilkesi benimsenmiştir. Hukuk yargısında delillerin nelerden ibaret olduğu kanunda açık bir biçimde sayılmış olduğundan hâkim önündeki uyuşmazlık konusuyla ilgili delillerle bağlı olarak karar vermelidir. Ceza yargısında hakim, daha evvelden kanıtların hazırlanmış olması gerekmediğinden delil serbestisi ilkesi gereğince uyuşmazlık hakkında tarafların topladıkları kanıtlar ve istemleriyle bağlı olmadan kendi kanısını oluşturur ve buna göre karar verebilir (Centel ve Zafer, 2012, s.7).

Hukuk ve Ceza Yargılamasında Kesin Hüküm Durumları

Hukuk Yargılamasında Kesin Hüküm Kavramı

Bir yerde etkin bulunan hukukun kişilerde güven duygusuna neden olabilmesi için yargı makamlarının kararlarının kesinlik doğurması gerektiği ifade edilmektedir ve bu kesinlik kavramı her hukuk düzeninde tesis edilmiştir (Özkaya, 2009, s.2). Kesin hükümle ifade edilmek istenen hakimlerin vermiş oldukları hükümlerin değişmezliğidir. Dolayısıyla mevzuata uygun bir şekilde verilmiş bulunan mahkeme kararlarının kesinleşmeleri üzerine değiştirilemezler (Çağlayan, 2002, s. 123).

Bir hükmün şekli anlamda kesin hüküm doğurduğu belirtiliyor ise bu karara karşı kanun yolları tüketilmiş ya da başvuru süresinin dolması nedeniyle artık bu hükmün kesinlik kazandığı kastedilir (Alagonya, Yıldırım ve Deren, 2004, s.554). Maddi anlamda bir hükmün kesin olması da yargılamanın bitiminden sonra hüküm etkisinin sonuç doğurmasıdır. Dolayısıyla şekli anlamda kesinlik hükümlerin içerikleriyle ilgili değilken maddi anlamda kesinlik hükümlerin içeriğiyle ilgilidir.

Bir hükmün maddi anlamda kesin kabul edilebilmesi için 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 301. maddesinde belirtildiği üzere;

- ✓ Davanın her iki tarafının,
- ✓ Dava nedenlerinin,
- ✓ İlk davada belirtilen hüküm fıkrasıyla ikinci davaya ait talep sonucunun aynı olması gerekmektedir.

Madde metnine göre bir hükmün maddi anlamda kesinlik kazanabilmesi için, şekli anlamda kesinleşmiş olması gerektiği ifade edilmek istenmiştir.

Hukuk ve Ceza Mahkemeleri Arasındaki Kesin Hüküm Etkisinin Yasal Dayanakları

Türk Borçlar Kanunu'nun 74'üncü maddesi

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 74. maddesinde, ceza yargısında verilen kararların hukuk mahkemesince verilen kararlara etkisi düzenlenmiştir. Bu maddeye göre yargıç, haksız fiilde bulunan kimsede kusur bulunup bulunmadığı, temyiz kudretinin olup olmadığına ilişkin hüküm kurarken, ceza yargısının sorumluluk hakkındaki hükümleri ile bağımlı değildir. Ayrıca hukuk yargıcı ceza yargıcının verdiği beraat kararına da bağımlı olmadan önündeki dosya ile ilgili kararını verir. Benzer olarak, ceza yargıcı kusur değerlendirmesinde bulunurken ve zararı belirlerken verdiği kararlarında hukuk yargıcını bağlamamaktadır. Dolayısıyla her iki yargı kolunun kararları ancak bu kararların kesinleşmiş olmasına bağlı olduğu kabul edilmektedir.

Doktrinde, Türk Borçlar Kanunu'nun 74. maddesinde, ceza yargıcının vermiş olduğu mahkumiyete ilişkin hükmünden açık bir şekilde bahsedilmesinin faydalı olacağı belirtilmektedir. Maddede belirtilen düzenlemeden yola çıkılarak hukuk yargıcının ceza

yargısında verilen kararlarla bağı olduğu sonucu çıkarılabilirse de hangi durumlarda bağı olması gerektiği hususlarının ne ölçüde olacağına ilişkin bir netlik bulunmaktadır (Koçhisarlıoğlu ve Erişgin, 2010, s. 1269-1270). Ceza yargısının sonucunda verilen kararda, tespitite bulunulan ve hükme esas teşkil eden maddi olaylar hukuk yargıcı açısından da bağlayıcı olmaktadır. Ceza mahkemesinde verilen kararın kesinlik kazanmasından dolayı bu hususlar hukuk mahkemesince yeniden ele alınmaz.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Yer Alan Hükümler

Hukuk Muhakemesi Kanunu'nda "Sahtelik hakkında hukuk ve ceza mahkemesi kararlarının etkisi" başlığıyla 214. maddesinde bir belgenin sahteliğine ilişkin hukuk mahkemesinin vermiş olduğu kararın kesinleşmesi üzerine, bu belgenin ceza yargısında yeniden sahtelik iddiasının ileri sürülemeyeceğinden bahsedilmektedir. Maddede belge hakkında sahteliğine ilişkin ceza yargısınca düzenleyen kişiyle ilgili ceza verilmesine yer olmadığı veya beraat kararı verilmesi, hukuk yargısında belge ile ilgili sahtelik incelemesinde bulunulmasına mâni olmayacağı belirtilmiştir.

Hukuk Muhakemesi Kanunu'nun 303. maddesi bir davada verilen şekli anlamdaki kesin bir hükmün, başka bir davada maddi anlamda kesin hüküm teşkil edebilmesi için, her iki davanın, taraflarının, dava sebeplerinin ve ilk davanın hüküm fıkrası ile ikinci davaya ait talep sonucunun aynı olmasının gerekli olduğunu belirtmektedir.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Yer Alan Hükümler

Hukuk ve ceza yargısınca verilen kararların etkileşimi için yapılan düzenlemelerden bir tanesi de Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 218. maddesidir. Bu maddeye göre kovuşturmada sanık veya mağdurun yaşı ceza hükümleri açısından tespitiyle alakalı bir problem yaşanması halinde mahkeme yasayla belirtilen usul hükümleri uyarınca problemin halli yoluna giderek kararını verir. Burada maddeyle ceza davasının hızlandırılması amaçlanmış, ceza verilmesine etki edecek yaşla ilgili olarak kaydın ceza verecek olan mahkemenin çözmesi istenmiştir. Bu karar hukuk yargıcını da bağlamaktadır ve hukuk yargısında kesin delil teşkil etmektedir (Pekcanıtez, Atalay ve Özekes, 2007, s.563).

Hukuk Mahkemesince Verilen Kararların Ceza Mahkemesi Kararlarına Etkisi

Genel Olarak Hukuk Mahkemesi Tarafından Verilen Kararların Ceza Yargılamasındaki Etkileri

Hukuk ve ceza yargısı arasında ele aldığı konular, muhakemenin tarafları, amaçları ve deliller itibariyle farklılıklar bulunduğundan, bir ihtilafla ilgili olarak hukuk mahkemesince verilen bir hüküm genellikle ceza yargılamasında kesin hüküm oluşturmamaktadır (Kuru, Arslan ve Yılmaz, 2012, s.682). Hukuk Muhakemesi Kanunu'nun 303. maddesi bir dava sonucunda verilmiş olan şekli anlamdaki bir hükmün, başka bir davada maddi anlamda kesin hüküm teşkil edebilmesi için, her iki davanın tarafları, sebepleri ve ilk davanın hüküm fıkrası ile ikinci davaya ait talep sonucunun aynı olması gerektiğini belirtmektedir.

Ceza muhakemesinde, suçlunun bulunarak hakkında cezalandırılmasına karar verilmesi ve böylece önleyici fonksiyonunu yerine getirerek kişiler arasındaki çatışmaların önüne geçilebilmesi amaçlanır. Bu yargı kolunda genel olarak resen harekete geçilir. Medeni yargı kolunda ise kişilerin iç içe buldukları ihtilaflarda onların korunmasını ve bir takım yargısal usullerle hareket edilmektedir. Dolayısıyla medeni yargıda hakları ihlal edilmiş kişiler medeni yargıyı harekete geçirmektedirler (Centel ve Zafer, 2012, s. 6).

Ceza yargısında hâkim olan ilkelerden bir tanesi maddi gerçeğin araştırılması iken medeni yargıda şekli gerçeğin bulunmasına çalışılmaktadır. Maddi gerçek araştırılırken, kendiliğinden harekete geçen yargılama sükeleri tarafların delilleriyle bağlı değildirler (Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2007, s.40). Aralarındaki bu farklılıklarından dolayı yargılama sırasında aranan deliller de farklılık göstermektedir.

Ceza yargısından deliller önceden hazırlanmamakta ve delillerin serbestliği ilkesi uyarınca ihtilaf konusu somut olay yasalara uygun olmak şartıyla herhangi bir delille ispat edilebileceği kuralı yargılamaya hâkim olmaktadır. Diğer bir deyişle hâkim, taraflarında delilleriyle ve istemleriyle bağlı değildir, kendi kanaatine göre somut olayla ilgili olarak kararını verir (Centel ve Zafer, 2012, s.7).

Gerçekte medeni yargının konusunu teşkil eden ancak yasalarda ceza yargısının da ele alabileceği belirtilmiş bulunan bazı uyuşmazlıklarla ilgili olarak medeni yargıda verilmiş bulunan bir karar, ceza yargısında kesin hüküm oluşturmaktadır. Örneğin, senedin sahte bulunmadığına dair hukuk mahkemesince verilmiş bulunan bir karar ceza yargısında kesin hüküm teşkil eder (Kuru, Arslan ve Yılmaz, 2012, s. 682).

Hukuk yargısında devam etmekte olan bir dava ile ilgili olarak ceza yargısının bekletici mesele yapması durumunda hukuk yargılamasının sonucunda çıkan hükmün ceza yargısında faydalanılmasında bir mâni yoktur, bu hüküm ceza yargılamasında hükme esas alınabilmektedir. Dolayısıyla hukuk yargılamasında toplanmış bulunan delillerin ceza yargılamasında yeniden toplanmasına lüzum bulunmamaktadır.

Hukuk Mahkemesinde Açılan Sahtecilik Davası Hakkındaki Kararın Ceza Mahkemesine Etkisi

Senetlerin sahte olduğuna ilişkin bir iddianın öne sürüldüğü hukuk yargısında mahkemenin, senetle ilgili sahte olmadığı yönünde bir hüküm kurması durumunda bu karar, hukuk mahkemesinde kesin hüküm oluşturmaktadır. Hukuk Muhakemesi Kanunu'nun 214. maddesi gereğince bir belge ile ilgili olarak sahte olmadığı konusunda hukuk yargısınca verilmiş bulunan bir hükmün kesinleşmesi üzerine, aynı belgeyle ilgili ceza yargısında sahteliği konusundaki iddialar dinlenemez. Öte yandan, senetle ilgili olarak kamu davası açılmaz, görülmekte olan ceza yargısında bu konuda tartışılmaz ve dava reddedilmelidir. Çünkü bu durumda hukuk mahkemesinde verilmiş bulunan karar, ceza yargılaması için de kesin hüküm oluşturmaktadır (Kuru, Arslan ve Yılmaz, 2012, s. 682).

Nitekim Yargıtay 6. Ceza Dairesince, senedin sahte olmadığına belirtildiği hukuk mahkemesi kararının kesinleşmesi durumunda ceza yargısında sanığın beraatına hükmedilmesi gerektiğine karar verilmiştir¹.

Hukuk Muhakemesi Kanunu'nun 212. maddesinde, bir senetle ilgili olarak sahteliğine hükmedilmesi ve bu hükmün kesinleşmesi üzerine senedin alt kısmına sahte olduğu yazılmak suretiyle senedin iptal edilmesi gerektiği belirtilmektedir. Sahteliği konusunda karar verilen senedin resmi senet olması halinde senedin aslı aynı şekilde iptal edilmelidir (Karlı, 2001, s. 585).

Hukuk yargısında verilmiş bulunan senedin sahte olduğuna ilişkin kararlar, ceza yargısını bağlamamaktadır. Ceza mahkemesince, sahte olduğu belirlenen senedin, sanık tarafından üretildiğine hükmedilirse sanığın cezalandırılmasına karar verebilecektir (Kuru, Arslan ve Yılmaz, 2012, s. 682).

Hukuk Mahkemesinde Açılan Yaş Tespitine İlişkin Verilen Kararın Ceza Mahkemesine Etkisi

Kovuşturmanın başlamasından evvel hukuk mahkemelerince verilen ve kesinleşen yaşın düzeltilmesine ilişkin kararlar, ceza mahkemelerince kesin hüküm oluşturmaktadır. Bu nedenle ceza mahkemesinde aynı kişiyle ilgili yaşın düzeltilmesi işlemlerinin en baştan yeniden yapılmasına imkân yoktur (Pekcanitez, Atalay ve Özkes, 2007, s. 563). Yaşın düzeltilmesine ilişkin istemlerin hukuk mahkemelerinde reddine ilişkin bir karar verilmiş olması durumunda da bu karar artık ceza mahkemeleri için kesin hüküm teşkil etmektedir.

Kesin hüküm oluşturan durumlar kesin delil de sayılırlar. Buna göre sanıkla ilgili yaş tespitine ilişkin olarak hukuk mahkemesinde verilen bir karar ceza mahkemesi nezdinde kesin delil olmaktadır (Kuru, Arslan ve Yılmaz, 2012, s. 683). Doktrinde de genel hâkim görüş hukuk mahkemelerinde yaş düzeltilmesi ile ilgili verilen kararlar, ceza mahkemelerinde bağlayıcı olduğu konusundadır. Öte yandan, hukuk mahkemelerinde yaşın düzeltilmesi hususunda yapılmakta olan yargılamalarda taraf beyanları yerine maddi gerçeğe ulaşma amacı içinde bulunduğu ifade edilmektedir (Pekcanitez, Atalay ve Özkes, 2007, s. 563). Bu durumda hukuk mahkemesi hâkimi maddi gerçeğin tespiti yönünden resen harekete geçerek gerekli görülen delilleri araştırma cihetine gidecektir.

Hukuk mahkemelerince yaş düzeltilmesine ilişkin verilen kararlar ayrıca Cumhuriyet savcılığınca temyiz edilebilir kararlardır. Hazırlık aşamasında da savcılık gerekli görmesi halinde mağdur ya da şüphelilerin yaş düzeltilmesi hususunda hukuk mahkemesi nezdinde istemde bulunabilmektedir. Mahkemece verilen hüküm ceza mahkemesinde bağlayıcı etkiye sahiptir (Akcan, 1999, 77).

Yargıtay Ceza Genel Kurulu 1981 tarihli bir kararında hukuk mahkemesinde alınan yaşın düzeltilmesine dair kesinleşmiş karara mesnet kabul edilen yetersiz raporla ceza

¹ Yargıtay 6. Ceza Dairesi., 30.04.1970 tarih ve 1970/2173 esas sayılı karar (Kazanci.com, erişim tarihi, 10.11.2020)

mahkemesinde sonucu etkileyecek şekilde adli tıp kurumundan alınan rapor arasında çelişkiler bulunmakta ise, nüfus kütüğünün düzeltilmesi yerine kişilerin gerçek yaşının kabul edilmesi gerektiği belirtilmiştir².

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Ceza ve hukuk yargısı kararları istisnalar dışında birbirlerine esas teşkil etmemektedirler. Zira, bu iki yargı kolunun yapı, konu, amaç ve kanıtların değerlendirilmesi ile yargılamaya ilişkin yöntemleri birbirlerinden farklıdır. Ceza yargılamasında resen araştırma ilkesi benimsenirken, hukuk yargısında tasarruf ilkesi ve taraflarca hazırlama ilkesi hakimdir.

Hukuk Muhakemesi Kanunu'nun 303. maddesinde bir dava sonucunda verilmiş olan şekli anlamdaki bir hükmün, başka bir davada maddi anlamda kesin hüküm teşkil edebilmesi için, her iki davanın tarafları, sebepleri ve ilk davanın hüküm fıkrası ile ikinci davaya ait talep sonucunun aynı olması gerektiği belirtilmektedir.

Ceza ve hukuk yargı kollarının verdikleri kararlar, birtakım istisnai hallerde birbirilerini etkileyebilmektedir ve bağlayıcı olabilmektedir. Hukuk Mahkemesinin, ceza mahkemesinde "kesin hüküm" oluşturan kararları, aslında Hukuk Mahkemesinde görülmesi gerekirken birlikte, özel yasa hükümleriyle ceza mahkemesinde de karara bağlanabileceği kabul edilmiş olan kararlardır. Örneğin bir senedin sahteliği konusunda açılmış bulunan bir dava ile yaşın düzeltilmesine ilişkin davalar sonucunda verilen kararlar her iki yargı kolu açısından birbirinin kararına esas teşkil etmektedirler.

² Yargıtay C.G.K.' nun 30.03.1981 tarih ve 1981/5-2 Esas ve 1981/106 Karar (Kazanci.com, erişim tarihi 11.11.2020)

Kaynakça

- Alangoya, H. /Yavuz/Yıldırım, Kâmil/Deren Yıldırım, Nevhis (2004), Medenî Usul Hukuku Esasları, 4. Baskı, Alkim Yayınevi, İstanbul.
- Çağlayan, Ramazan (2002), “İdari Yargıda Kesin Hüküm”, AÜEHFD, C.III.
- Centel, Nur/Zafer, Hamide (2012) Ceza Muhakemesi Hukuku, 9. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul.
- Karslı, Abdurrahim (2012) Medeni Usul Hukukunda Usuli İşlemler, Kudret Yayınevi, İstanbul 2001.
- Kılıçoğlu, Ahmet: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Genişletilmiş 16. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Koçhisarlıoğlu, Cengiz/Erişgin, Özlem (2010) “Yeni Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'nda 'Haksız Fiiller”, Prof. Dr. Rona Serozan'a Armağan, C II, İstanbul.
- Kunter, Nurullah/Yenisey, Feridun/Nuhoğlu, Ayşe (2009) Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 19. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul.
- Kuru, Baki/Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder (2012) Medeni Usul Hukuku, 23. Baskı, Yetkin Yayıncılık, Ankara.
- Özkaya Ferendeci, Hamide (2009) Kesin Hükümün Objektif Sınırları, 12 Levha Yayınları, İstanbul.
- Öztan, Bilge (2002) Medeni Hukukun Temel Kavramları, 9. Baskı, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Pekcanitez, Hakan/Atalay, Oğuz/Özekes, Muhammet (2007) Medenî Usul Hukuku, 6. Baskı, Yetkin Yayıncılık, Ankara.
- Postacıoğlu, İlhan E. (1975) Medeni Usul Hukuku Dersleri, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 1986, İstanbul.
- Ulukapı, Ömer (1998) “Yargıtay Kararları Işığında Medeni Usul Hukukunda Yargılamaya Hâkim Olan İlkelerden Taraflarca Hazırlama İlkesi”, SHFD, Prof. Dr. Süleyman Arslan'a Armağan, C. 6.
- Üstündağ, Saim (2000), Medeni Yargılama Hukuku, C.I-II, 6. Baskı, Nesil Matbaacılık, İstanbul.
- Yılmaz, Ejder (1982) Medenî Yargılama Hukukunda Islah, Ceza Hukuku Dergisi, İstanbul.

